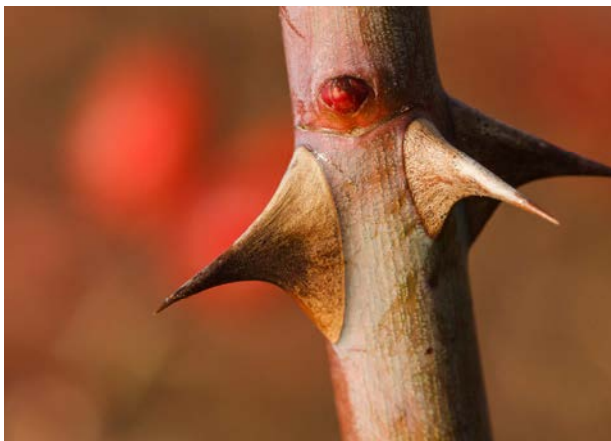

Prijs € 0,90

Waardzegger

In dit nummer o.a.:

- Kraaien in 's-Gravendeel
- Samenwerking Scouting/HWL
- Incasso(problemen)
- Oeverloop 2014
- En heel véél meer

herfst 2014

Colofon

Waardzegger, een uitgave van
Hoekschewaards Landschap (HWL)
Vereniging voor behoud en ontwikkeling
van natuur en landschap in de Hoeksche
Waard, opgericht in 1973.
Verschijning: ieder kwartaal
ISSN 1389-7454
Oplage: 1850

Lidmaatschap € 20,00 per jaar
IBAN-nr: NL48 INGB 0002 9980 08
Materiaal uit deze uitgave mag alleen
voor niet commercieel gebruik
aangewend worden met bronvermelding

Ledenadministratie HWL

postbus 1080
3260 AB Oud-Beijerland
ledenadministratie@hwl.nl

Natuurbezoekerscentrum Klein Profijt

Zalmpad 11, 3261 MD Oud-Beijerland
telefoon: 0186 621 888
Beheerder: Merijn van den Hoogenhoff
kantoor@hwl.nl
Openingstijden:
Dinsdag t/m Vrijdag 10.00 tot 17.00 uur
Zaterdag en Zondag 12.00 tot 17.00 uur

Nationaal Landschap Centrum

Veerweg 1c, 3281 LX Numansdorp
Telefoon: 0186 653 512
Beheerder: Cees Mesker 06 1296 6131
kantoor@hwl.nl
Openingstijden:
Dinsdag t/m Zondag 12.00 tot 17.00 uur

HWL bezoekerscentra op internet:
www.hwl.nl

Dagelijks Bestuur

Els van Veen (voorzitter) 078 618 0691
Bob Wiggers 0186 616362
(secretaris)
Guus van der Pal 0186 573 705
(penningmeester)

IN DIT NUMMER:

- Van de redactie
- Een avond HWL-en
- De penningmeester geeft uitleg
- Nieuwe secretaris stelt zich voor en Els heeft een verzoek.
- Kraaienleven in 's-Gravendeel
- Varens in de Hoeksche Waard
- Oeverloop 2014
- Zwammen en een ijsvogel
- Organigram
- Ulmus Doedens
- Lezingen Botswana en Madagascar
- Natuurcursus voor scouting
- Jeugd en natuurdag
- Excursies en lezingen
- Prikbord
- Nieuws uit de winkels

Foto's voorpagina: **Herfst**
door Leen de Man en Ingeborg Holster

Redactie:

Joop Dijkshoorn
Hanny Willemstein
Ineke Moll
Jan Plaisier
Aad Bruijnzeel

redactie@hwl.nl

Kopij Kwartaal nummers

inleveren vóór 1 maart,

1 mei,

1 augustus,

1 november .

Aanleveren kopij

Als aparte bijlage ('attachment') bij een
e-mail. Uitsluitend in MS-Word naar:
redactie@hwl.nl

VAN DE REDACTIE

Vorige keer zijn onze adverteerders en daarmee ook sponsors genoemd maar ik was er één “vergeten”! De stilste sponsor is namelijk **WHW**. Zonder onderbreking plakken zij al jaren, probleemloos, de adreslabels op onze Waardzegger! Dat mag best wel eens genoemd worden. Bedankt mensen, we hopen dat jullie het nog lang voor ons willen doen.

Het liep in juni allemaal iets anders dan we in gedachten hadden. We “moesten”, 4 van de 5 redactieleden, op vakantie. Waarvan er één moest fietsen (3 x Alp d’Huzes!! Proficiat Aad), de anderen het waarschijnlijk rustiger aan deden, de bezorgers bezig waren vanuit Parijs naar Rotterdam te lopen (ook een hele klus), het was Pinksteren en de drukker had een paar dagen sluiting. Desondanks had iedereen de Waardzegger op tijd in de bus.

Daar word ik dan best wel vrolijk van! Deze Roparunners hadden echter meer moeite met de organisatie(het was niet de “Kerstclub”) en hebben daardoor te kennen gegeven dit niet meer te willen doen. De bezorging wordt dus weer door Sandd gedaan. Hoe we het winternummer gaan bezorgen overleggen we nog even met de penningmeester.

Jammer is ook dat er soms storende fouten in sluipen zoals bij het artikel over de schaapskudde. Dit is niet door Willy de Vrijer maar door **Ingeborg Holster** geschreven. Hoewel het natuurlijk om de schapen gaat is de schrijfster in dit geval toch minstens zo belangrijk. Toevallig sprak ik haar op het NLC en heb ik mij

reeds persoonlijk kunnen verontschuldigen maar nog even voor de lezers: “Sorry Ingeborg, ik hoop dat je het me niet kwalijk neemt”.

Ze vertelde ook dat ze “de schapen aan het trainen is om naar de hond(-en) te luisteren”. Schrik dus niet als u in de buurt van Numansdorp ineens een hond achter de schapen aan ziet rennen. Dan is Ingeborg vast in de buurt en leidt alles in goede banen.

Binnenin zult u op bladzijde 23 een nieuwe advertentie tegenkomen. “De Hubo”, al sinds lange tijd **Donkersloot** op de Oostdijk in Oud-Beijerland. Vanaf 1960 tot 1994 een bekende en lokale doe het zelf/behang zaak maar vanaf die tijd meer gespecialiseerd in wooninrichting voor het hele huis. Met personeel dat eventueel ook werk voor u uitvoert. Of ze alles voor u doen moet u hen zelf vragen maar ik heb goede ervaringen met deze winkel.

Mededelingen van het bestuur hebben deze keer plaatsgemaakt voor het verhaal van de familie Visscher. Hilde liep met nachtvinders “in de buik” en wilden dat wel kwijt. Laten dat nou juist de verhalen zijn die wij zo leuk vinden om te publiceren. Schroom dus niet om uw verhaal in te sturen (liefst met foto’s) en wij proberen er iets leuks van te maken! Het is en blijft tenslotte een ledenblad, dus vóór en vooral dóór leden.

Daarbij hebben we “heet van de naald” een verslag van de oeverloop 2014. Veel recenter kunnen we het niet maken.

Joop

EEN AVONDJE HWL- EN

Hilde Visscher

Bij mijn persberichten kwam de uitnodiging voorbij dat op 27 juni een nachtvlinderexcursie werd gehouden.

Deelname gratis, aanvang 22.00 uur. Bij aankomst bij het parkeerterrein was ik blij verrast. Nog maar net een plekje vrij. Wat fantastisch, wat een opkomst. Maar dichterbij het gebouw komend zag ik daar opruimactiviteiten van een gezellig feest. Helaas, de taart die over was werd ingepakt en niet uitgedeeld. Maar daar kwamen we natuurlijk ook niet voor. Het scherm stond opgesteld. De al heel veel jaren dienst doende lamp brandde en de eerste op wit licht vallende nacht/avondvliegers meldden zich. Weet u het verschil tussen een nacht- en een dagvlinder? Wist u dat de stippelmotten per soort een waardplant hebben en dat dat nog niet zo heel lang bekend is. Of wist u dat de pijlstaart soms heel eigenwijs is en niet het verwachte ge-

drag laat zien. Zodat deze kanjer niet door mij kon worden vastgelegd op beeld.

Nu ben ik geen super fotograaf en maak ook geen deel uit van de werkgroep fotografie (Er zijn vast veel beter foto's op deze avond gemaakt.) maar wat ik u niet wilde onthouden zijn de passie en het enthousiasme van de organisatoren

maar ook van deelnemers.

Er werden af en toe leeropdrachten gegeven. Welke hoort er niet bij, zoek de verschillen of zoek nu eens op welke Spanner het is. Ook ik heb weer kennis opgedaan. Er is maar één mot uit al die mottensoorten die echt je kledingkast onveilig maakt. Dus niet gelijk meppen. Eerst het boek erbij en kijken tot welke soort het motje behoort. Naast mijn leermomentjes en het plaatjes schieten van onder andere de vuursteen-vlinder kan ik het niet laten om juist de gepassioneerde H-W-L ers vast te leggen. Dus hierbij een kijkje door mijn 'bril' van deze nachtvlinderexcursie.

MEDEDELING PENNINGMEESTER INZAKE AUTOMATISCHE INCASSO

Guus van der Pal

Een aantal van u zullen op hun bankafschriften hebben kunnen zien, dat de automatische incasso van de contributie niet vlekkeloos verloopt tot nu toe.

Met dit stukje zal ik proberen, daar wat uitleg over te verschaffen.

Dit jaar krijgen we allemaal een IBAN, wat staat voor International Bank Account Number.

DE ING bank(waar de incasso's worden verwerkt) heeft de overgang naar IBAN aangegrepen om handmatig ingevoerde incasso-opdrachten af te stoten. Tot nu toe stonden alle gegevens op de ING website. Eind vorig jaar zijn die overgeheveld naar een programma IBANC, wat de penningmeester kon downloaden op zijn PC. In IBANC kunnen incasso-opdrachten worden aangemaakt, die vervolgens naar ING worden overgeheveld en verwerkt.

Dat aanmaken bleek bepaald lastiger dan bij ING. Zo moest je opgeven of een incasso-opdracht de eerste was of een volgende. Daar hoorden verschillende incasso data bij. Dat ging nog wel eens mis. Het gevolg daarvan was, dat er eerst werd afgeschreven en

vervolgens weer werd teruggestort. Ook is het voorgekomen, dat bij leden per abuis twee keer contributie werd afgeschreven. Allemaal vervelend voor betrokkenen en werk voor de penningmeester, die het opnieuw moest gaan proberen. Inmiddels heb ik het lek boven denk ik, dus vanaf juni zou het goed moeten gaan.

Ik heb zo goed mogelijk geprobeerd, alle machtigingen te verwerken tot incasso-opdracht. Mocht dat nou mis zijn gegaan (dus dubbel afgeschreven of helemaal niet afgeschreven) dan bij deze mijn excuses. Graag hoor ik dan van u, via de telefoon (0186-573705) of de mail (ahmvanderpal@planet.nl).

NB: Van nieuwe leden die na februari 2014 lid zijn geworden, zal de contributie pas in oktober worden geïncasseerd. Die hoeven dus niet te reageren.

HWL

Hoekschewaards Landschap
informatief sinds 1973

ONZE “NIEUWE” SECRETARIS STELT ZICH VOOR.

Bob Wiggers
Secretaris

Van de hoofdredacteur kreeg ik het verzoek om mij aan u voor te stellen.

Dat doet eigenlijk wel wat vreemd aan wanneer je al zoveel jaren in allerlei werkgroepen bij HWL actief bent.

Je denkt “ze kennen me toch nu toch wel”, maar dat is tegelijk de makke van HWL. In de werkgroepen, zeg maar de interne

cirkel, kennen ze je wel, maar HWL is meer dan wat werkgroepen. Die werkgroepen zijn altijd heel actief en met van alles bezig, maar vergeten vaak naar buiten te treden en over hun werk en bevindingen te vertellen.

Dus eerst mezelf maar eens netjes voorstellen. In mijn werkzame leven ben ik actief geweest in de gezondheidszorg als radioloog in het Ikazia ziekenhuis. De Hoeksche Waard kende ik eigenlijk niet zo goed toen ik er in 1975 kwam wonen. Ik kom uit de buurt van Haarlem.

Op een gegeven moment laat je je door je echtgenote overhalen eens een lezing bij te wonen over vogels in Klein Profijt, gevolgd door een excursie. Dat was zo leuk dat er meer lezingen gevolgd werden en door die excursies leerde ik de natuur en schoonheid van dit eiland waarderen.

Van het een kwam het ander. Zo hoorde ik van een “oeverloop” en heb daaraan meegedaan. Gevolg: ik ging mee helpen met de organisatie. Ik volgde een cursus Milieu en Planologie. Gevolg: ik trad toe tot de werkgroep. Ik hoorde van knotploeg “Krasse Knarren”. Gevolg: na mijn pensioen.... U snap het wel.

Toen in 2007 het NLC in Numansdorp gebouwd werd, vroeg Joost Kievit de toenmalige voorzitter of ik in het bestuur wilde plaatsnemen met de portefeuille “Bezoekerscentra”. Hieraan gerelateerd waren weer diverse andere werkgroepen of projectgroepen en zo zak je steeds dieper in het “moeras” van HWL. Overigens uit vrije wil en met veel genoegen, want het is een actieve en plezierige club met veel enthousiaste en gedreven vrijwilligers.

Die vrijwilligers en de leden vormen de kurk waarop onze vereniging drijft. Bijna 1800 leden en meer dan 400 actieve vrijwilligers! Welke vereniging kan dat zeggen.

Vorig jaar maakte ik voor de aardigheid en om een regenachtige dag door te komen eens een organigram van de vereniging. Het was wat puzzelen, maar het kleurig resultaat gaf een indrukwekkend beeld te zien. Acht afdelingen en meer dan veertig werkgroepen.

Wellicht was deze knutsel activiteit voor het dagelijks bestuur de reden om mij begin april van dit jaar te vragen of ik het secretariaat van HWL op me zou willen nemen.

Na enige overweging heb ik dit met genoegen gedaan, temeer daar ik de portefeuille Bezoekerscentra kon overdragen aan HJ Dulfer, die met weer nieuwe inzichten en gedrevenheid Klein Profijt en het NLC vooruit zal helpen.

U denkt wellicht wat heb ik met het CV van die secretaris te maken? U hebt gelijk, die secretaris maakte alleen maar gebruik van dit stukje om u te vertellen dat je heel veel energie kwijt kan in een actieve en gewaarde vereniging, waar je buitenactiviteiten en binnenwerk kunt combineren, waar je veel leuke mensen kunt ontmoeten, waar je je ook na of naast je werk nuttig kan maken.

Ik zou zeggen: doe mee!

Op verzoek van onze voorzitter een oproep voor het IVN

Het Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid (IVN) stimuleert betrokkenheid bij de natuur vanuit de overtuiging dat meer kennis over de natuur leidt tot duurzamer handelen. Vanuit deze visie ontwikkelt IVN projecten en campagnes gericht op natuurbeleving en duurzaamheid. Daarnaast zijn er in heel Nederland ruim 20.000 IVN-vrijwilligers actief die activiteiten organiseren in en over de nabijgelegen natuur, zoals excursies, lezingen en cursussen. Door jong en oud de natuur van dichtbij te laten beleven, maken we hen bewust van de waarde van de natuur voor Nederland én voor hen zelf.

Voor de leden van de vereniging Hoerschewaards Landschap is er tot 1 oktober 2014 een speciale aanbieding om lid te worden van IVN. Voor 12,50 per jaar ontvang je het kwartaaltijdschrift 'Mens en Natuur', een welkomstgeschenk en korting op diverse cursussen en excursies. Ga naar www.ivn.nl/hwl

Blz. 8 herfst foto's door Jan Plaisier-
Gauw groene hertezwam door

Ger Kortenbach

EEN 'KRAAIENLEVEN' IN 'S-GRAVENDEEL

Arie Pieters

De enige manier om een echt goed beeld te krijgen van het leven van een vogel (of dier) in 'het wild' is om ze een tijd intensief te volgen. Dan komt er een soms verrassend beeld naar voren, waarin vooroordelen wegvallen en waarin mooi duidelijk wordt hoe verschillend ze zijn.

Inmiddels volg ik alweer een tijdje een zwarte kraai in 's-Gravendeel. Hoewel, de aanduiding 'zwarte kraai' is eigenlijk niet helemaal op zijn plaats in dit geval, want

de vogel is voor ongeveer één derde 'wit'. De staart en een deel van de vleugels zijn wit en dat zorgt ervoor dat deze 'zwarte kraai' ook makkelijk als individu te volgen is. Komt nog bij dat hij ook een stuk beter te benaderen is dan de meeste van zijn soortgenoten, ideaal dus om eens te kijken wat er zoal speelt in een 'kraaienleven'. De eerste keer dat ik onze zwart-wit bevederde vriend tegenkwam was trouwens al vele jaren geleden; het voorjaar van 2007, op het voetpad bij de 's-Gravendeelse begraafplaats. In die omgeving zag ik hem later wel vaker, totdat hij in 2010 'ineens' verdwenen was. Een goed jaar later kwam hem plotseling weer tegen

op de Kildijk. Blijkbaar was hij samen met zijn partner gewoon naar een ander deel van het dorp 'verhuisd'.

Zangvogel

Kraaien behoren wetenschappelijk gezien tot de zangvogels en dat is ook bij deze kraai heel goed merkbaar. Zijn 'hobby' is het imiteren van allerlei andere vogels en dat gaat hem prima af, vooral de 'ekster', 'fazanthaan' en een 'druk aan werk zijnde specht' komen regelmatig voorbij. En denk nu niet dat kraaien alleen maar kiezen voor een makkelijk hapje (lees door ons mensen weggegooid brood e.d.), want soms 'ga je gewoon voor lekker'. Het is al meerdere keren gebeurd dat ik onze vriend tussen de basaltkeien zag speuren naar zoet-watmosselen, terwijl er enkele tientallen meters verder (goed zichtbaar) brood op de Kildijk lag. Ook wormen en slakken staan op het menu en in dit 'goede muizenjaar' wordt ook de jacht op muizen geopend. (En ook die bleken aanwezig te zijn op en langs de Kildijk). Het negatieve, eenzijdige beeld dat kraaien zo'n beetje alleen bezig zijn om nesten van merels leeg te roven, of achter jonge eenden aanzitten in het voorjaar is dus nogal 'vertekend'.

'Grensconflicten'

Afgelopen winter dook onze 'zwart-witte' vriend ineens op bij 'Vroege vogels'. Op de website en het You Tube-kanaal van dit VARA TV-programma kan men nu nog steeds de video, gemaakt door dorpsgenoot Frank van Gessele, bewonderen, waarin een stevig 'grensconflict' wordt uitgevochten met een andere kraai... En dat gebeurt niet bepaald zachtzinnig. Maar als er een natuurlijke vijand opduikt zijn ineens alle conflicten met soortgenoten en andere kraaiachtigen vergeten. Zo ook bij de Kildijk. Zeker in het voorjaar, als er net jonge kraaien, eksters, kauwtjes en Vlaamse gaaien rondvliegen gaat de hele 'familie' de lucht in om de vijand te verjagen. Een apart gezicht en meestal iets teveel van het goede voor de gemiddelde kat. Inmiddels heeft onze zwart-witte kraai een eigen facebook-pagina. Wie zijn wel en wee wil volgen moet bij facebook even; 'A life in black and white' intikken en dan kom je vanzelf op zijn pagina terecht. Ook de link naar de video van Frank van Gessele is hier te vinden.

HWL

Hoekschewaards Landschap
betrokken sinds 1973

VARENS IN DE HOESCHE WAARD

Frank van Gessele

Varens zijn heel oude planten. Ze komen al voor in meer dan vierhonderd miljoen jaar oude fossielen.

Het zijn sporenplanten: ze vormen geen zaden maar sporen. De sporenhoopjes worden gevormd op de onderzijde van de bladen.

Hieruit ontstaan uiteindelijk de nieuwe planten. Andere typen sporenplanten zijn b.v. mossen, wolfsklauwen en paardenstaarten.

Varens hebben meestal een overblijvende, ondergrondse wortelstok en meerdere bladen met een duidelijk te onderscheiden bladsteel en bladschijf. Jonge bladen zijn opgerold en hebben dan de vorm van een bisschopsstaf. Er zijn twee soorten bladen: vruchtbare (of fertiele) en onvruchtbare (of steriele) bladen. Bij veel soorten, zoals bij de niervarenfamilie, is er geen onderscheid tussen fertiele en steriele bladen. Maar veel andere soorten, zoals bv Koningsvaren en Dubbelloof, hebben naast de vruchtbare bladen ook onvruchtbare bladen. Als dat het geval is zijn de vruchtbare bladen meestal kleiner en smaller.

Veel mensen kennen varens alleen van het bos, of van hun eigen tuin. In de wilde natuur om ons heen zijn echter ook diverse soorten varens te vinden. Alleen

al in de Hoesche Waard en Tiengemeten komen twalf soorten varens voor. In dit stukje een korte kennismaking met de Hoeschewaardse varens.

Varens kunnen gewoon op de grond in de aarde groeien. Maar ze groeien ook tussen de stenen, in taluds van rivierdijken, op muren en zelfs in sloten.

Een van de meest algemene soorten is de **Mannetjesvaren** *Dryopteris filix-mas*.

Deze soort komt algemeen voor op taluds langs de grote rivieren, in grienden, waar hij bv in knotwilgen groeit, maar is ook op muren aan te treffen. Zo groeit de Mannetjesvaren in 's-Gravendeel op een oude schuur en in Strijen op een tuinmuurtje.

De **Wijfjesvaren** *Athyrium filix-femina*

(geen vrouwelijke Mannetjesvaren dus, maar een andere soort !!) is hier veel minder algemeen en alleen bekend van de Esscheplaat. Deze soort heeft sierlijk gebogen, dubbelgeveerde bladen in een bundel.

Van dezelfde familie (Niervarenfamilie) als de Mannetjesvaren komen in de Hoeksche Waard nog voor de **Brede stekelvaren** *Dryopteris dilatata* en de **Smalle stekelvaren** *Dryopteris carthusiana*.

Deze soorten zijn van elkaar te onderscheiden, behalve door de bladvorm, door de kleur van de schubben op de bladsteel. Beide soorten zijn o.m. bekend van de Esscheplaat.

In de grienden langs de Oude Maas vinden we vaak de **Eikvaren** *Popypodium* op knotwilgen. Er komen in Nederland twee soorten voor (Gewone eikvaren en Brede eikvaren), welke alleen door microscopisch onderzoek met zekerheid kunnen worden onderscheiden.

Muren, en vooral vochtige muren, kunnen een goede groeiplaats bieden voor varens uit de Streepvarenfamilie. Een van de bekendste is de **Muurvaren** *Asplenium ruta-muraria*. Deze soort is bij ons te vinden op oude muren in b.v. Oud-Beijerland

(Bierkade), Numansdorp (Voorstraat), 's-Gravendeel (Voorstraat) en Strijen (Kaai). Ook komt de soort nog op kerkmuren voor, al heb ik ze tot nu toe alleen kunnen vinden op de kerken in 's-Gravendeel en Oud-Beijerland. Overigens groeit deze varen vaker op protestantse kerken dan op katholieke kerken. Katholieke kerken zijn de gehele week in gebruik en vaker verwarmd, waardoor Muurvaren het hier doorgaans laat afweten.

Een zeldzame varen bij ons is de **Steenbreekvaren** *Asplenium trichomanes*. Deze soort voelt zich thuis op oude muren in een vochtige omgeving, die gewoonlijk op het noorden zijn gericht en aan het water grenzen. De soort staat op een muurtje in 's-Gravendeel en op de muur van de N.H. kerk.

Bij elkaar zijn slechts zo'n twintig planten geteld. Hoewel de naam anders doet vermoeden is Steenbreekvaren niet schadelijk voor muren. Net als andere muurplanten gebruikt ze slechts kleine holtes in een ver-

weerde muur, zonder dat dit ten koste van de constructie gaat.

De **Tongvaren** *Asplenium scolopendrium* kan zowel op muren als op de grond (terrestrisch) worden aangetroffen. Het is een echte stadsvaren. In Utrecht komt deze soort b.v. veel in straatputten voor (!). In de Kerkstraat in Numansdorp staat een prachtig exemplaar tegen een oude muur. Tongvarens groeien ook tussen de basaltkeien van de taluds langs de rivieren, maar ook op de grond (Esscheplaat). De soort is wel vorstgevoelig.

Het eiland Tiengemeten is de enige groeiplaats van de **Zwartsteel** *Asplenium adiantum-nigrum*.

Deze zeldzame (en destijds Rode Lijst-) soort dreigde in 2006 te moeten wijken, toen de dijk juist op die plaats moest worden doorgestoken om het eiland z'n definitieve natuurbestemming te geven. Snelle actie van natuurbeschermers was nodig om de 19 Zwartstelen samen met 3 Tongvarens met basaltkeien en al een nieuwe, veilige groeiplaats te bieden.

Tongvaren

De **Moerasvaren** *Thelypteris palustris* is een soort van veenmoerassen en broekbos, welke bij ons slechts bekend is van een vindplaats bij Piershil.

Dan kennen we nog de **Grote kroosva-**

ren *Azolla filiculoides*.

Deze soort is afkomstig uit Amerika. Het zijn drijvende planten met echte wortels, die dichte massa's vormen en sloten in het najaar helemaal rood kunnen kleuren. De soort is in de Hoeksche Waard vrij algemeen in de sloten.

Grote Kroosvaren

Tenslotte komt slechts op een plek in de Hoeksche Waard de **Addertong** *Ophioglossum vulgatum* voor, een zeldzame soort van rietlanden. De plant bestaat uit een schuin omhoogstaand onvruchtbaar bladdeel, dat aan de voet tot een schede is samengevouwen. Hieruit ontstaat het sporendragende bladdeel, dat wel gelijkenis vertoont met een addertong.

Varens zijn prachtige planten die onze aandacht en bescherming ten volle verdienen. Vooral soorten die op muren groeien zijn echter kwetsbaar. Muurrestauraties eisen hun tol. Kritische soorten zoals Steenbreekvaren vestigen zich moeilijk en traag ergens opnieuw. We moeten dus zuinig zijn op onze varens en vooral genieten van hun pracht !

Addertong

OEVERLOOP 2014

Aad Bruijnzeel

De oeverloop van 2014 zal de deelnemers en ook de organisatie bijblijven als één van de zwaarste. Was het twee jaar geleden nog de zon en de temperatuur die het de deelnemers lastig maakte, dit keer waren het vooral fauna en water.

den en oeverlopers van voorafgaande jaren weer ontmoet.

Bob slaagde er goed in om op humoreske wijze iedereen welkom te heten en de sfeer positief te laden. Vervolgens was het woord aan een van onze vijf Hoeksewaardse burgemeesters om het officiële openingswoord tot ons te richten.

En toe gingen we los!
In een rap tempo naar de Heinenoord-

De eerst dag begon met het verzamelen voor de start. Dit is voor de veteranen een soort van reünie, waarbij je kamera-

tunnel voor de eerste versnapering. Die viel bij enkele deelnemers zo zwaar dat we vervolgens in het oostelijke tunnelbos de voorste helft deelnemers en de weg kwijtraakten. We liepen voor een deel weer terug. De organisatie vroeg zich af waar iedereen bleef.

Boswachter Wicher Pen ons vertelde hoe mooi onze waard was en de Blankert in het bijzonder en vervolgens maakte het leeuwendeel van ons een in mijn ogen overbodig rondje over het weiland.

Het absolute hoogtepunt van die dag volgde bij Kuipersveer. De oeverlopers maakten hier kennis met een venijnig stukje natuur. We kwamen te dicht bij een nest Hoornaars. Dit zijn wespen die zo'n 3,5 cm groot kunnen worden. Hun steek is zeer pijnlijk. Lichte paniek en vluchtgedrag. Enkel deelnemers waren behoorlijk gestoken en moesten zich medisch laten verzorgen. Het maakte duidelijk dat de oeverloop niet voor watjes is.

De rest van de eerste dag was een ge-

wone oeverwandeling over de dijken van het Kil en het Hollandsdiep.

De tweede dag begon met een regenbui in de Oeverlanden.

Een angstige koe voelde zich in het nauw gedreven. Even wachten tot het dier voldoende moed had gevonden om langs ons heen te ontsnappen. Een volgende uitdaging was het uitnodigende modderbad, waar sommigen van ons zelfs probeerden om hun schoenen schoon te houden. Door de vele regen van de afgelopen dagen was de modder zo dun geworden dat je makkelijk tot over de enkels wegzakte.

Na het leuke pontje kwam er een plek waar je een sloot moest passeren over

twee planken die met elkaar een hoek maakten. Op de oever werd je onverwacht onthaald op schrikdraad. Dit waren slecht opwarmers voor het hoogtepunt van de dag. Na een moeizame tocht door het griend gingen we (letterlijk) te water. Waar zich normaal strandjes

bevonden, stond het water nu enkel, knie of zelfs kruis hoog. Tegelijkertijd kwam het water met bakken uit de hemel. De oeverlopers waren wadlopers geworden. Meer dan een kilometer was de opgave: niet vallen en vooral doorlopen. Het lopen werd nog onderbroken door een korte rustpauze en Leo Linartz van

Stichting Ark die ons wist te verhalen over Wolven in Nederland.

Wat was het nog ver naar het NLC. Prachtige natuur, maar waarom kiezen die schapen nu juist ons pad uit om hun uitwerpselen te laten vallen? Een groot deel van de tijd probeer je ze te ontwijken, waardoor je minder naar je omgeving kijkt.

Bij de jachthaven kon ik op de weg lopen, waardoor ik meer naar de schepen kon kijken en prompt struikelde over het neergeklapte roodwitte paaltje.

Na de lunch op het NLC, prima verzorgd zoals alle maaltijden, volgde nog een

lange tocht langs de oevers met mooie vergezichten, stevige buien, veel wind en de zon die zich af en toe liet zien. De dag werd geheel in stijl afgesloten met een glibberhelling.

De derde dag begon weer met een stevige regenbui, voordat we de Korendijkse slikken in trokken.

Het blijft een indrukwekkende omgeving met ruigte en weilanden tot aan de horizon. De ruigte was zoals ruigte behoort te zijn. Nat, dicht begroeit, modderig en hier en daar een kleine kreek, die moest worden gepasseerd. Door de ontberingen van de dag ervoor leken de hinder-

nissen deze dag echter lichter.

Op een gegeven moment dacht ik dat ik een kortere en betere weg wist. Een groot deel van de groep was zo dom om mij te volgen. Helaas eindigde deze route op een plaats waar de koeien met hulp van veel regenwater een prachtige

modderpoel hadden gecreëerd. Je kon daar moeiteloos tot aan je knieën in de modder en drek wegzakken. Shit happens. ... Sorry!

De rest van de tocht verliep zoals bijna iedere oeverloop.

Wat is de Hoeksche Waard toch mooi!

Mijn dank en complimenten aan de organisatie, de blarenpriksters, de keukenploeg en de barvrijwilligers. Ik heb zeer genoten.

DIT IS MIJN TIJD VAN HET JAAR

Anja Gerritse

**Dit is mijn tijd van het jaar!
Van half tot eind augustus veran-
dert het Laningpark in Oud-
Beijerland, zoals ongetwijfeld
veel plekken op ons eiland, in
(zoals ik het noem) de hoeden-
kast van Beatrix.**

wel doen. Grappig en heel natuurlijk dat de vergankelijkheid zelf ook vergankelijk is. Deze foto's van een Cantharellensoort, die zich heeft gepositioneerd aan de waterkant, wilde ik u niet onthouden.

Daarmee bedoel ik dat de paddenstoelen enorm groot zijn en de hoeden de meest flamboyante vormen kunnen aannemen. Daarom doen ze me aan de hoeden van de prinses denken. Die worden gemaakt door een kunstige hoedenmaker. Maar de enige kunstenaar die nodig is voor het maken van de paddenstoelen is de natuur. Sommige scheuren door de grootte; dieren eten ervan en ik denk dat de elementen ook hun werk

BIJZONDERE ONTMOETING MET EEN VOGEL

Carla Noordman

Op woensdag 27 augustus 2014 vloog er een jonge ijsvogel tegen de ruit van het terras bij Klein Profijt.

Precies voor mijn voeten. Een beetje balend (want meestal overleven vogels zo'n klap niet) raapte ik het versufte dier op.

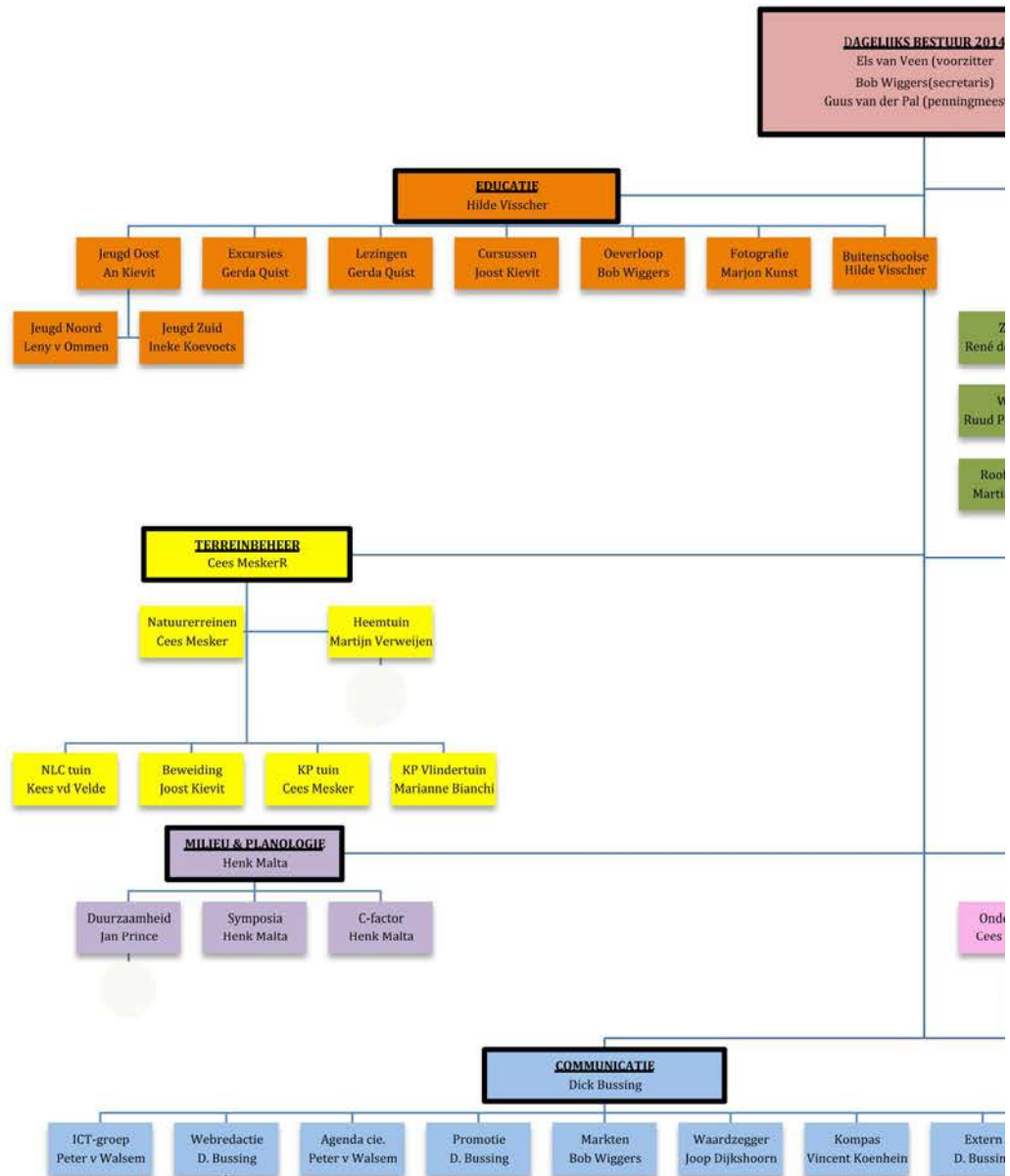
Tijdens een korte inspectie door Merijn bleek het dier niets gebroken te hebben. Na wat foto's gemaakt te hebben besloten wij het dier los te laten in de hoop dat

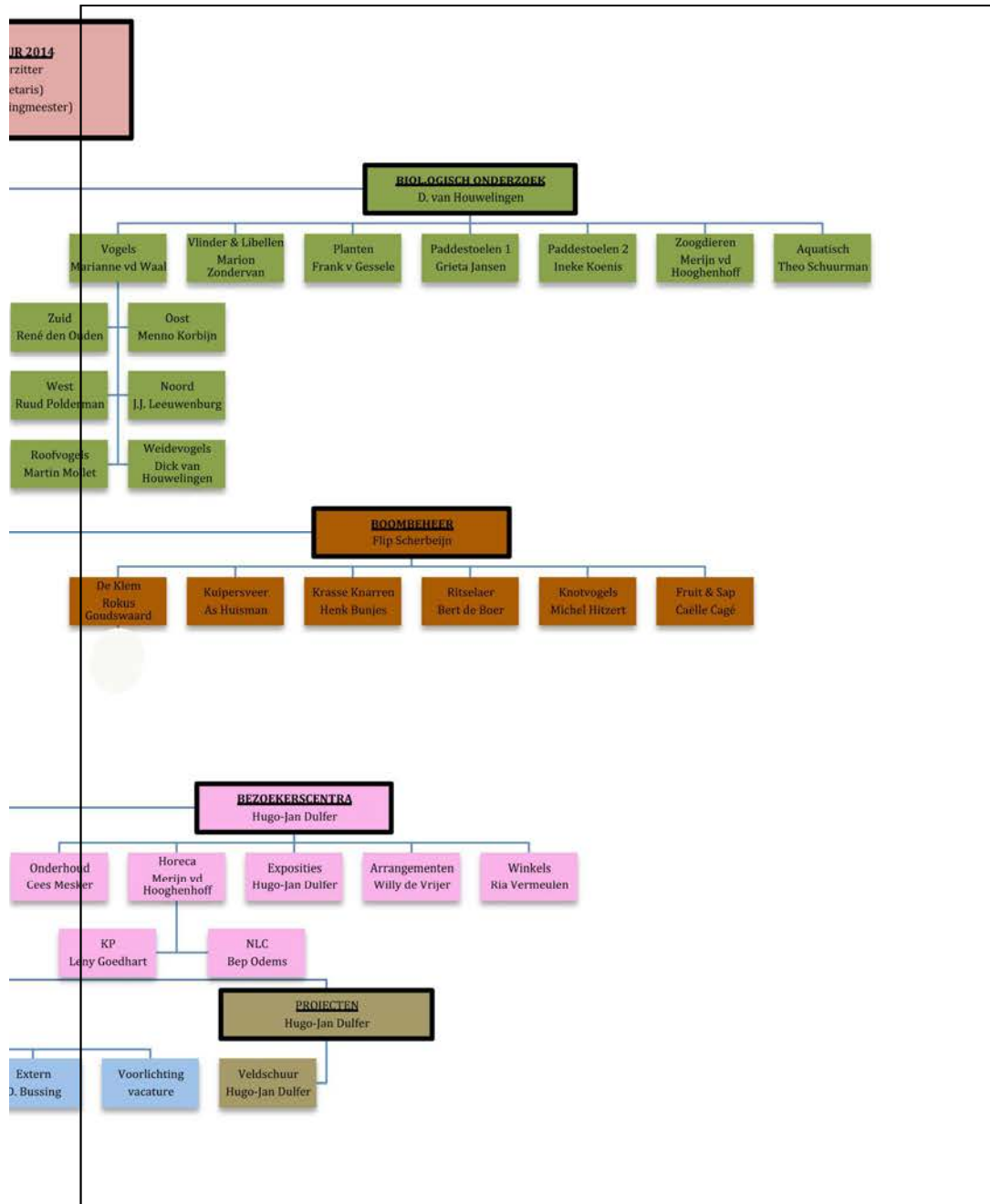
het nog kon vliegen.

Echter het diertje vloog niet direct weg, maar bleef ongeveer twee minuten op mijn vinger zitten. Genoeg tijd om unieke foto's te maken. Hierna zocht hij, met wat haperingen, het luchtruim op.

Een super ervaring !!

ULMUS 'DODOENS' GAAT STEEDS MEER OP 'OUDERWETSE' IEP LIJKEN

Arie Pieters

Ondanks inspanningen van diverse organisaties om de enkele tientallen resterende oude iepen in de Hoeksche Waard te behouden, lijkt het erop dat men voor het 'groen' in het 'buitengebied' helaas het opnieuw injecteren van deze unieke bomen niet wil heroverwegen.

Het zal dus elke zomer weer 'duimen worden' voor de circa 50 vooroorlogse

iepen langs de dijken.

Ondertussen moet er ook gekeken worden naar eventuele 'opvolgers' van de bomen die de afgelopen jaren al verdwenen zijn. Het zou tenslotte zonde zijn (in meerdere opzichten) als het kenmerkende silhouet van de iep uit het Hoeksche Waardse landschap zou verdwijnen. Er zijn inmiddels aardig wat soorten ontwikkeld die redelijk tot zeer goed resistent zijn tegen de besmettelijke en dodelijke iepenziekte, maar jammer genoeg missen deze kweekvormen merendeels de

kenmerkende kroonvorm van de vroegere Hollandse iep. Gelukkig zijn er ook enkele uitzonderingen, zoals *Ulmus 'Dodoens'*. *Ulmus 'Dodoens'* is een Nederlandse 'selectie', die qua groeiwijze aanleunt bij de Hollandse iep (*U. xhollandica*). Deze iepensoort is redelijk resistent tegen de iepenziekte. Hij vormt een opgaande boom met eerst een zuilvormige, op latere leeftijd een breed ovale kroon. Het is een uitstekende laan- en straatboom. *Ulmus 'Dodoens'* werd in de jaren '60 geselecteerd in De Dorschkamp (nu Alterra) in Wageningen en in 1973 op de markt gebracht.

In de 's-Gravendeelse wijk Schuilingen staan al meer dan twintig jaar diverse exemplaren van *Ulmus 'Dodoens'* en tot dusver is er in deze periode geen enkele uitval door de iepenziekte geweest. En nu deze bomen wat ouder beginnen te worden gaan ze voor wat betreft de vorm van de kroon betreft ook steeds meer lijken op de 'ouderwetse' Hollandse iep. Inmiddels heeft de gemeente Strijen dit voorjaar een aantal jonge *Ulmus 'Dodoens'* aan laten planten. Hoewel het niet de meest resistente kweekvorm is, is *Ulmus 'Dodoens'* wel één van de 'nieuwe' iepen die qua vorm en uitstraling de Hollandse iep weet te benaderen. Alle reden dus om te bekijken of we deze soort kunnen gebruiken in het buitengebied, tussen de essen, linden, populieren en schietwilgen. Er zal dus ook bij deze soort weleens een enkele boom sneuvelen, maar ook voor de komende decennia blijft de iep als soort dan wel herkenbaar aanwezig in de polders.

MET DE ZWALUWEN MEE NAAR BOTSWANA.

Lezing door Bennie van den Brink in het Nationaal Landschap Centrum te Numansdorp op zondag 2 november 2014 om 14 uur.

De Boerenzwaluw is de rode draad in deze lezing. Er wordt verteld over broedgedrag, slaapgedrag en verder verblijf in ons land, waarbij aandacht wordt geschonken aan wat vrijwilligers hebben kunnen bijdragen aan informatie over onze boerenzwaluwen in "Het jaar van de boerenzwaluw". Vervolgens wordt de trek naar en het verblijf in de Afrikaanse winterkwartieren belicht. Er wordt veel verteld over vogeltek en ringonderzoek.

De spreker heeft diverse reizen naar Afrika gemaakt, met het doel daar onderzoek te doen naar de Boerenzwaluw in diens overwinteringsgebieden. Beelden worden getoond van het land, het onderzoek en de avifauna aldaar. Moerasgebieden met rietvelden vormen voor de overwinterende zwaluwen belangrijke plaatsen waar ze met honderdduizenden, soms miljoenen tegelijk, overnachten.

Tenslotte wordt ook over de gevaarvolle terugreis van de Boerenzwaluwen naar de Europese broedgebieden verteld, waarbij oversteek van de Middellandse Zee een belangrijke rol speelt. De kleine eilandjes vormen voor alle trekvogels

belangrijke stapstenen op weg naar het noorden. Beelden van een dergelijk eilandje, Ventotene, illustreren dit. Daarbij worden de opzienbarende resultaten van het Nederlandse geolocator onderzoek bij de boerenzwaluw getoond.

Meer informatie kunt u vinden op www.boerenzwaluw.nl

Personalia Bennie van den Brink.

Geboren 6-2-1949.

Was van beroep leraar (hoofd basis-school) en vanaf 1970 als vrijwilliger betrokken bij het ringonderzoek in Nederland. De boerenzwaluw heeft zijn bijzondere interesse en dat heeft geleid tot het opzetten van onderzoek naar

overleving en jongenproductie in Nederland alsook naar overleving en conditie in de Afrikaanse overwinteringsgebieden in Botswana en recentelijk in Zambia.

In 2005 kreeg hij van Vogelbescherming – Sovon de Prof. Herman Klompprijs voor zijn inspanningen voor onderzoek en bescherming van de boerenzwaluw. Vanaf 2007 doet hij ringonderzoek aan boerenzwaluwen in Zambia.

In 2013 kreeg hij een koninklijke onderscheiding voor al zijn werk aan de boerenzwaluw.

DE BIJZONDERE WERELD VAN MADAGASCAR.

**Lezing door Gert Huijzers op zondag
23 november 2014 om 14 uur in het
Nationaal Landschap Centrum te
Numansdorp.**

Madagascar ligt op ongeveer 400 km van de oostkust van Afrika en is ongeveer 2.5 keer groter als Groot-Brittannië. Samen met zijn vrouw bezocht de spreker een aantal natuurgebieden in het noorden en het oosten van het land en het eiland Saint Marie voor de walvissen die daar overwinteren.

Vanwege de grote afstand naar Afrika is het een wereld op zich geworden, met een enorm aantal aan endemische soorten dieren, vogels, planten, bomen, enz.. De meest bekende dieren van Madagascar zijn maki's of lemuren, met meer dan 80 soorten, die nergens anders ter we-

reld voorkomen. Naast de lemuren en de vogels maakten ook de kameleons met hun kleuren en verschijningsvormen een diepe indruk.

Sfeermakers sinds 1960 !

* verf * behang * gordijnen
* zonwering * vloerbedekking

Donkersloot
WOONDECORATIE

Molendijk 38 Oud-Beijerland tel: 0186-612031
www.donkersloot-woondecoratie.nl

NATUURCURSUS VOOR SCOUTING

Joost Kievit

Jeugd is al decennia lang een belangrijke doelgroep voor HWL.

Dat is ook logisch omdat natuurbescherming per definitie toekomst gericht is en de jeugd heeft de toekomst. De succesvolle samenwerking met scouting bij de jaarlijkse jeugdnatuurdag was aanleiding om samen met scouting een natuurcursus te ontwikkelen.

De werkgroep Cursussen heeft in samenwerking met scouting Oud-Beijerland een natuurcursus speciaal voor scouting groepen opgezet. Dit najaar gaan we proef draaien met een groep van 28 scouts.

De cursus bestaat uit vier thema bijeenkomsten. De thema's zijn water, dijken, bos en boerenland. We gaan naar verschillende locaties en natuur en landschap van de Hoeksche Waard staan centraal. De jeugd gaat zelf buiten actief aan de slag. Een avontuurlijke beleving van ons Nationaal Landschap is de rode draad in de cursus.

De cursus wordt afgesloten met een feestelijke bijeenkomst met als hoogtepunt de uitreiking van de natuurinsignes door de burgemeester van Oud-Beijerland.

Na een evaluatie is het de bedoeling om de cursus ook voor andere

scoutinggroepen in de Hoeksche Waard beschikbaar te stellen.

Het ontwikkelen en organiseren van de natuurcursus voor scouts is één van de activiteiten van de werkgroep Cursussen. Daarnaast worden tal van andere cursussen georganiseerd. Vaak in samenwerking met andere werkgroepen van HWL. De werkgroep kan nog wat enthousiaste mensen gebruiken. Specifieke kennis is niet nodig. Nadere informatie: cursussen@hw.nl.

JEUGD EN NATUUR- DAG 4 OKTOBER 2014

Bob Wiggers

Dit jaar organiseren HWL en de scoutinggroepen van de HW voor de derde keer een jeugd en natuur dag.

Het is een gezamenlijk project, waarbij wij educatie en beweging samen brengen.

Uiteraard op speelse wijze, want het is een dag voor de kinderen.

Niet alleen welpen, kabouters of verkeners (u ziet dat ik nog van de oude stempel ben), neen, het is voor ALLE kinderen, jong en oud.

Dit jaar valt het op de Werelddierendag en daarom is nu gekozen voor het thema "dieren".

De HWL jeugd mensen zullen op instructieve en speelse wijze de kinderen aspecten van dieren laten ontdekken, die ze nog niet kenden. Dat kan van alles zijn: van het vertroetelen en roskammen van een paard tot het geschminkt worden als dier naar keuze.

Maar hoe bewegen dieren? Dat zullen de scouts je aan levende lijven laten ondergaan: zweven als een vogel in de lucht met een zweefbaan, lopen op steltpoten als een steltkluut, je in een kano voortbewegen over het water als een bever.

De fantasie is zeer rijkelijk bij onze vrijwilligers en de scouting.

En als je een bolleboos bent, dan kan je eeuwige roem verkrijgen door mee te doen

aan een quiz.

Nog meer? Jazeker, kom maar naar het Nationaal Landschap Centrum aan de Veerweg in Numansdorp en je zult ontdekkingen doen en je volop amuseren.

De dag begint om 10.00 uur en duurt tot 16.00 uur

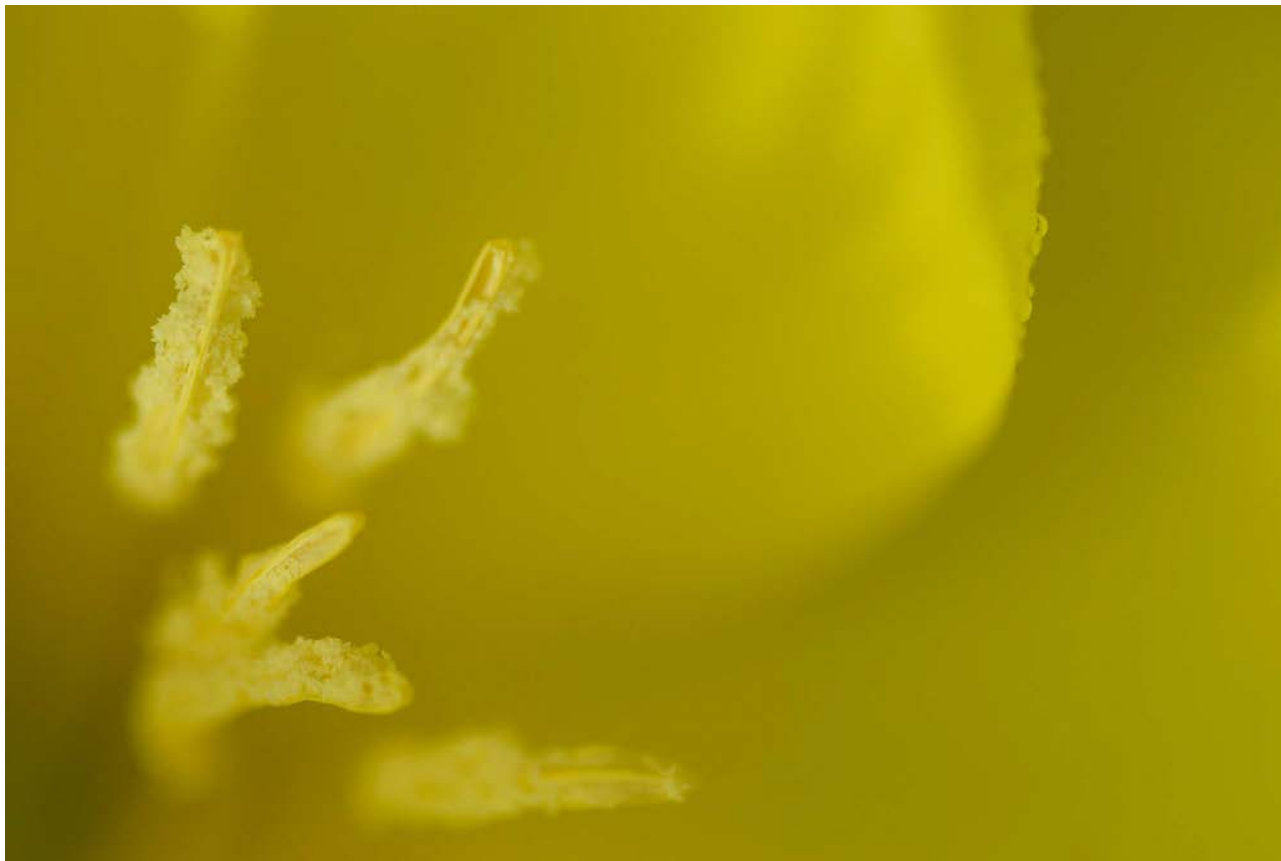
Neem je ouders of opa en oma mee, die zullen zoet gaan zitten op het terras met een lekkere consumptie, terwijl jij je uitleeft. En als je moe wordt, kan je bij hen gaan zitten. Wedden dat ze je ook iets te drinken of eten geven!

Zegt het voort en kom in grote getale naar het NLC. Tot ziens.

Deze keer weer een foto “op z’n kant” en 3 foto’s op één pagina Op pag.22 linksboven Marjon Kunst: Glimmerinktzwam, Wim Mulder G.A. Polder en onder Gebko Hahn : Polder
Deze pagina: Meeldraden grote teunisbloem door El van Rookhuijzen.

Excursies en lezingen

27 september (zaterdag)	14.00 - 16.00	Van appel tot super lekker sap. Kijken, luisteren, proeven, kopen!?	Schuur fam. Troost aan Ritselaarsdijk kruising Groeneweg te Westmaas. Vrij toegang!
4 oktober	10.00-16.00	Jeugd en natuur-dag	NLC
4 oktober (zaterdag)	08.00 -10.00	Trekvoegeexcursie met bezoek aan trektelpost	Strijen: 3e parkeerplaats Oeverlanden bij trek-pontje naar de Es-scheplaat aan de Buitendijk achter boerderij Alberthoeve
19 oktober (zondag)	14.00 - 16.00	Paddenstoelenexcursie in Veerbos te Numansdorp	NLC Veerweg 1 3281 LX Numansdorp
zaterdag 25 + zondag 26 oktober	08.00 en 20.00	Tweemaaldaags openbare muizeninventarisatie	NBC Klein Profijt Zalm-pad 11 3261 MD Oud-Beijerland
2 november	14.00	Lezing Botswana	NLC zie artikel Waardzegger
9 november (zondag)	14.00 - 16.00	Cultuurhistorische wandeling door Puttershoek met bezoek aan landgoed de Eckelaer	Waar? Zie tzt website en persberichten van HWL
23 november	14.00	Lezing Madagascar	NLC zie artikel Waardzegger
30 november (zondag)	10.00 - 12.00	Water(be)lev(ing)en in omgeving Westmaas	Strandje Binnenmaas Munnikenweg te Westmaas
14 december (zondag)	13.00 - 16.00	Wandelen en meer rond Molenvolder	NLC Veerweg 1 3281 LX Numansdorp
30 december (dinsdag)	14.00 - 16.00	Oliebollenwandeltocht voor max 50 personen!!	Waar? Zie tzt website en persberichten van HWL

Kijk voor meer en de meest recente informatie op www.hwl.nl

Kosten standaardexcursie: € 2 leden, € 3 niet-leden, € 1 kinderen t/m 12 jaar

Kosten speciale excursie: € 3 leden, € 4 niet-leden, € 2 kinderen t/m 12 jaar

PRIKBORD

VEEL GEZOCHTE EMAIL-ADRESSEN.

webredactie@hwl.nl:

voor inzenden van *nieuwsberichten* + foto voor de website en (desgewenst) de media en de abonnees van persberichten.

voor al uw vragen over artikelen en rubrieken van de website www.hwl.nl

agenda@hwl.nl:

voor inzenden van *aankondigingen* van activiteiten + foto voor de website, de media en de abonnees van persberichten.

ledenadministratie@hwl.nl:

voor het opgeven van nieuwe leden, adreswijzigingen, e.d.

arrangementen@hwl.nl

Voor een leuk uitje met bedrijven, familie of andere grote groepen.

OPROEP

Vrijwilligers gevraagd voor de werkgroep Exposities

Deze werkgroep heeft dringend vrijwilligers nodig. De groep houdt zich bezig met tijdelijke tentoonstellingen in de beschikbare ruimte in onze natuurbezoekerscentra Klein Profijt en het Nationaal Landschap Centrum.

Kunstenaar en liefhebbers van kunst kunnen gratis zijn of haar werken tentoonstellen in de cursusruimte van Klein Profijt in Oud-Beijerland en de expositieruimte op de vide van het NLC te Numansdorp.

De werkgroep houdt zich hiermee bezig en vergadert zo'n vijf keer per jaar.

Het inrichten van de exposities worden voornamelijk door de exposanten zelf gedaan en is daar weinig werk aan voor de werkgroepleden.

Natuurlijk moeten de objecten enige verband hebben met de natuur.

Het kan ook een enkele keer gebeuren dat een organisatie vraagt of HWL wil exposeren op hun locatie. Indien de werkgroep hier ja op zegt dan komt zij in actie. De groep beschikt over de nodige middelen om te kunnen exposeren (banners, sokkels, verlichting en dergelijke).

Heeft u interesse voor deze activiteit of wilt u eerst vrijblijvend informatie hierover krijgen, dan bent u van harte welkom en kunt u contact opnemen met de coördinator Hugo-Jan Dulfer. Zijn e-mailadres is dulfer@hetnet.nl of telefonisch 06 30248044.

NIEUWS UIT DE WINKELS

Ria Vermeulen, winkelmedewerkster

Behalve de stoelen waar we vorige editie over schreven, hebben we weer een hoop leuke dingen ingekocht.

Met de nieuwe bezetting in de winkel wordt de inkoop ook met een andere blik gevolgd. De winkels stonden altijd al vol met vrolijke kleurtjes en dat willen we nog verder uitbreiden. Het blijft iedere keer een verrassing wat we tegen het lijf lopen maar

we zijn erin geslaagd om weer andere “hebbedingetjes” in de winkels te zetten. We proberen natuurlijk eenheid te krijgen in zowel het NLC als Klein Profijt maar het is toch zinvol om in beide winkels te gaan kijken als u iets apart wilt kopen. Voor het nieuwe jaar weer prachtige kalenders en notitieboekjes of gewoon iets leuks voor een kinderpartijtje, die overigens ook op beide locaties gehouden kunnen worden maar dat terzijde. Kortom kom eens langs! Ook bij minder goed weer is het gezellig om te snuffelen.

Fotoproducten

Print uw mooiste momenten direct op kunstglas, kunststof, metaal of hout. De fotoproducten zijn ook buiten geschikt. Zo kunnen uw foto's binnen aan de wand maar bijvoorbeeld ook in uw tuin schitteren.

Veel toepassingen met kunststof

Duurzame en krasvaste printproducten! Producten: labels, certificaten, menukaarten, placemats, posters, point-of-sale, banners, displays, lichtboxen, wanddecoratie, bewegwijzering, enz.

Zelfhechtende materialen

Quadraat print direct op zelfklevend vinyl met UV inkt waardoor de stickers voor binnen en buiten geschikt zijn. Ook zijn zelfhechtende materialen zonder lijm mogelijk, zoals Yupo Tako (zuignapjes principe), statisch papier en magneetfolie.

Direct printen op hout

Elk detail van het hout blijft zichtbaar! Producten: foto op hout, kaarten, winkelinrichting, kastwanden, kastdeuren, balies, tafelbladen, dienbladen, krukjes, wanddecoratie, enz.

Veelzijdig met UV printen

- Uitstekende afdrukkwaliteit
- Onbeperkt aantal materialen
- Tot 4 cm dik
- Harde & flexibele materialen
- Geschikt voor binnen en buiten
- Kleurecht door UV bestendigheid
- Vrije vormen mogelijk
- Witte inkt voor speciale effecten
- Voordeliger door direct printen op het materiaal

Hergebruik van meubelen is ook van deze tijd. Als de basis nog goed is, waarom zou u dan nieuw kopen?

Wij stofferen, restaureren alle soorten zitmeubelen en hebben diverse soorten meubelstoffen en verschillende soorten leer op voorraad. Vrijblijvend prijsopgave en altijd 3 jaar garantie.

Ophalen en terugbezorgen van uw meubelen doen wij met plezier en....

GRATIS in Zuid-Holland-Zuid

Om zelf te stofferen bestelt u de meubelstoffen via onze site

www.doehetzelfvoordeel.nl

Kom langs op de Oostdijk 187 in Oud-Beijerland of neem contact op via

www.dominikq.nl tel: 0186-621 430

Ruimte voor adressticker
Niet over de advertenties!

ecodesign
& RecycleART
RUBBISH DESIGN
ILLY LAMP
TasArt bags & more...
OERHOUT
VOGELHUISJES
CRADLE TO CRADLE

zonneladers
WakaWaka
power & light in one
LuminAID
Luci LED
camping
& outdoor

Gezond Schoon met
L'Arbre Vert
& **ECOVER**
ECOLABEL
schoonmaakproducten
wasmiddel
eco shampoo
& conditioner

*Ecomondo is het meest complete online verkooppunt van ecologische verzorgings- was- en schoonmaak- producten van het grootste ecomerk in Frankrijk: **l'Arbre Vert***

De webwinkel met eco, bio, fair trade en duurzame producten

ecomondo
voor een mooiere wereld

dopper.

Zelf uw bestelling afhalen in 's-Gravendeel is mogelijk | Tel. 010 - 466 69 52

www.ecomondo.nl